

Prosjektskisse

Økoløft i Nord-Troms

**Et samarbeidsprosjekt mellom
Kåfjord og Nordreisa kommune**

Resultat:

Større lokal økologisk produksjon og konsumering

Prosjektskisse utformet av:
Laila Nersveen, jordbrukssjef i Nordreisa kommune
Birger Olsen, jordbrukssjef i Kåfjord kommune

Bakgrunn

Kåfjord og Nordreisa kommune ønsker å inngå et interkommunalt samarbeid, og søke om å bli foregangskommuner for utvikling av produksjon og økt forbruk av økologiske matvarer.

Kåfjord kommune har 11 528 daa jordbruksareal i drift, av dette er 786 daa økologisk og karens (6,7 %). Nordreisa kommune har 18 516 daa jordbruksareal i drift, av dette er 457 daa økologisk og karens (2,5 %).

Kåfjord og Nordreisa som ligger i Nord-Troms har fordeler i økologisk produksjon. Ren natur og klimaet gir et relativt lavt smittepress av sykdommer og skadedyr på plantene, samt mindre problemer med ugress. Mange konvensjonelle bønder i

Nord – Troms har allerede en produksjon som ligger nært opp til økologisk, slik at det bør være mulig å få flere til å legge om hvis det settes et fokus på det. Produksjonen i Kåfjord og Nordreisa er i hovedsak melkeproduksjon (geit og ku) og kjøttproduksjon på sau. Dette er produksjoner som krever god tilgang på godt grovfôr og beiteareal. Kåfjord og Nordreisa har de senere årene hatt en nedgang i antall bruk, men areal i drift har vært uendret. Det ligger imidlertid areal brakk og kulturlandskapet er i ferd med å gro igjen. Omlegging fra konvensjonell drift til økologisk kan dermed være med å bidra til at det gamle kulturlandskapet holdes i hevd.

Prosjektperioden skal virke som en ”katalysator” for å vekke interessen rundt økologisk mat og matproduksjon, både hos primærprodusent og forbruker. Prosjektperioden vil bidra til at økologisk produksjon og konsum settes i fokus, men det må fortsatt satses på å få økt produksjon og forbruk av økologiske produkter etter år 2009. Effektene som kan forventes oppnådd ved satsingen på økologisk produksjon og forbruk, vil derfor trolig også forsterke seg etter at prosjektperioden er over. Det vil også være naturlig å bruke erfaringen og resultatene fra prosjektperioden til å videreutvikle produksjon og forbruk av økologisk mat i resten av Troms fylke.

Mål

Ved å bli foregangskommuner for utvikling og økt bevisst forbruk av økologisk matvaner, har Kåfjord og Nordreisa en målsetning om 10 prosent av jordbruksarealet skal være økologisk eller karens i løpet av 2009, noe tabell 1 illustrerer.

Tabell 1: Jordbruksareal i drift, konvensjonelt, økologisk og karens, samt mål om økologisk og karens i 2009

Kommune	Jordbruksareal i drift, daa	Økologisk areal, daa, inkl. karens	Prosent økologisk	Økologisk areal, daa, inkl. karens i 2009
Nordreisa	18 516	457	2,4	10 % 1 900 daa
Kåfjord	11 528	701 + 85	6,8	10 % 1 200 daa

I forbindelse med økt økologisk drift, forventes det at større totalareal tas i bruk i hver kommune. I Kåfjord forventes en økning med 472 dekar til 12 000 dekar, og i Nordreisa en økning med 484 dekar til 19 000 dekar. Dette gjelder særlig gammel kulturmark som igjen tas i bruk, i hovedsak til beite.

Når det gjelder forbruk av økologisk mat innenfor kommunale tjenester er den per i dag tilnærmet 0 %. Barnehager, skoler, SFO og helsesentra mfl. server per i dag svært lite økologisk. I løpet av 2008 er målet at forbruket skal økes til 5 %, og i løpet av 2009 skal forbruket dobles til 10 %. Det er vanskelig å legge til rette for direkteleveranser i Kåfjord og Nordreisa slik som dagens situasjon er. Den økologiske produksjonen er forholdsvis liten og retter seg i hovedsak mot kjøttproduksjon. Dersom det i løpet av prosjektperioden startes opp med lokal økologisk frukt- og grønnsaksproduksjon, vil det være naturlig å forsøke å få til direkteleveranse.

Det vil være flere delmål i prosjektet:

1. Opprette møteplasser for produsenter som driver økologisk.
2. Kompetanseheving innen økologisk produksjon, både for gårdbrukere, veiledningsapparatet, forvaltningen, organisasjonene, omsetningsleddet og ”forbruker”.
3. Økologisk landbruk integreres som større del av landbruket i Troms.
4. Ta i bruk jordbruksareal som ligger brakk.
5. Økt satsing på krossing av korn til fôr og annen økologisk produksjon.
6. Bidra til at forutsigbare langsiktige leieavtaler kan inngås mellom jordleier og grunneier.
7. Bidra til å styrke muligheten til å starte med nisjeproduksjon av økologisk mat.

8. Få opp kvantumet og omsetningen av økologiske matvarer i dagligvarebransjen, restaurantbransjen og overnattingsbedrifter med matservering.

Prosjektet vil være flerdelt som en følge av delmålene som er satt opp. Det overordnet målet er å få økt økologiske matproduksjonen og matforbruket. Som en følge av at flere konvensjonelle bønder legger om til økologisk produksjon vil dette også få ringvirkninger for miljøet og kulturlandskapet i kommunene. Konvensjonelle bønder i Kåfjord / Nordreisa benytter i utgangspunktet lite sprøytevernmidler, så det vil trolig ikke være så mye å hente der. Bruk av kunstgjødsel vil reduseres. For kulturlandskapet kan omlegging til økologisk produksjonsmåte med økt beiting og større arealbehov være med å hindre gjengroing.

Stimulering av nisjeproduksjon av økologisk mat vil også bli vektlagt i prosjektet. I Nordreisa er det etablert et lokalt slakteri som slakter store deler av sauen i området. Økologisk produsert villsaukjøtt slaktes blant annet på slakteriet, og produsenten har gjenkjøp av skrotter som igjen selges videre til restaurantbransjen i området. Storfe, og også noe sau slaktes på Nortura på Andslimoen. Produsenter som leverer slakt til Nortura kan inngå avtale om gjenkjøp av skrotter.

Det må imidlertid arbeides mer med at lokalprodusert mat omsettes i regionen, både i restaurantbransjen og i dagligvarebransjen. Per i dag blir noe av den økologiske maten som produseres i kommunene omsatt i regionen, men ikke alltid som økologisk mat. Restauranten som serverer økologisk potet og villsaukjøtt skriver at produktene er økologisk i menyen, men middagsretten er ikke debio godkjent. Det lokale slakteriet i Nordreisa slakter økologisk sau og selger dette kjøttet i dagligvarebransjen i området. Dette kjøttet blir imidlertid ikke omsatt som økologisk kjøtt, men som konvensjonelt kjøtt. Dette er eksempler på to områder, hvor det må arbeides for å få et bedre samarbeid i hele verdikjeden, slik at økologisk produsert mat når helt fram til forbruker.

I Kåfjord er det under oppstart er anlegg for nedskjæring av reinsdyr, et anlegg som muligens også kan brukes til sau. Det vil være et viktig satsningsområde å støtte opp om å utvikle andre alternative omsetningskanaler med utgangspunkt i lokale markeder. Det vil i den sammenhengen være naturlig å se på mulighetene til å starte et mobilt slakteri. Da må også mulighetene for kjøle-

og fryselaagring vurderes samtidig. Det må også samarbeides med dagligvarebransjen, slik at en får oversikt over hvilke økologiske produkter som tilbys rundt omkring i matbutikkene. Det må kartlegges om det eventuelt kan tas inn flere økologiske matvarer, eller er det ikke et marked for det.

Det er viktig at barn, både i barnehager og skoler, får muligheten til å lære og bli kjent med både økologisk og konvensjonelt landbruk. Skoleturer legges ofte til gårdsbruk, og i prosjektperioden vil det bli satt fokus på at økologiske gårdsbruk også skal besøkes. Per dags dato er ikke skolene og barnehagene oppmerksom på at det er forskjell på konvensjonelt og økologisk landbruk. Det skal derfor bli satt fokus på økologisk landbruk i prosjektperioden, slik at skolene og barnehagene i framtiden bevist legger skoleturene til økologiske gårdsbruk. Barnehager, skoler og SFO må også øke andelen av økologisk produsert frukt og mat som tilbys barna. Sunne kostholdsvaner i barneårene bidrar ofte til at barna får gode kostholdsvaner i voksen alder, og at barna ”oppdrar” foreldrene.

Interessenter

Det er flere interessenter som vil bli berørt av økoløftet, både som fagteam, medvirkning i arbeidet og som skal informeres. Tabell 2 beskriver de enkelte interessenter som berøres av økoløftet i kommunene, eller som skal informeres om arbeidet.

Tabell 2: Interessenter som berøres eller informeres av arbeidet med økoløftet i kommunene

Navn	Ansvar / Interesse	Fagteam	Medvirker i arbeidet	Informeres
Fylkesmannens landbruksavdeling	Har utarbeidet en handlingsplan for økologisk landbruk i Troms	X	X	
Landbruks - organisasjonene	Samarbeidspart	X	X	
Økologiske primærprodusenter	Bør brukes som en ”fadderordning” til bønder som skal å legge om.	X	X	X
Konvensjonelle Primærprodusenter	Potensielle økologiske produsenter		X	X
Andre prosjekter I regionen	Samarbeid med allerede etablerte prosjekter (rovviltprosjekt m.fl)	X	X	
Debio	Fagkompetanse, regelverk	X	X	
Slakteri	Foredler råvaren	X	X	
Tine	Faglig rådgivning	X		
Forsøksringen	Faglig rådgivning	X		
Felleskjøpet	Faglig rådgivning	X		
Dagligvarebransjen	Omsetningsledd	X	X	
Skoler	Forbruker	X	X	
SFO	Forbruker	X	X	
Barnehager	Forbruker	X	X	
Helsesenter	Forbruker	X	X	
Befolkningen	Forbruker			X
Kvænangen kommune	Nabokommune			X
Storfjord kommune	Nabokommune			X
Skjervøy kommune	Nabokommune			X
Lyngen	Nabokommune			X

Prosjektet til Nordreisa og Kåfjord er integrert i handlingsplanen for økologisk landbruk i Troms 2008-2012, utformet av Fylkesmannen i Troms. På side 15 i handlingsplanen for økologisk landbruk i Troms, står prosjektet til Kåfjord og Nordreisa oppført som et tiltak i 2008. I tillegg er delmålene i skissen forenlige med strategiene som er oppgitt i handlingsplanen på side 11 og 12.

Nordreisa er i startfasen med å utforme en landbruksplan for kommunen, hvor økologisk landbruksproduksjon vil være et viktig satsningsområde, og vil derfor bli spesielt omtalt i planen. Nordreisa kommune har tidligere ikke hatt en egen landbruksplan for kommunen. Arbeidet med å utforme landbruksplanen vil pågå parallelt med at kommunen utarbeider en ny kommuneplan. Kåfjord er i gang med å utforme en landbruksplan. I denne planen vil også økologisk landbruksproduksjon bli et eget satsningsområde.

Kommunene vil også samarbeide nært med Tine og Landbruk Nord (forsøksringen). Landbruk Nord og Tine tilbyr bl. a gratis førstegangskonsultasjon til bønder som ønsker å vurdere mulighetene for å legge om til økologisk drift. I en slik konsultasjon blir gårdens muligheter for økologisk produksjon vurdert, utfordringer og muligheter kartlagt. Det vil også være naturlig å samarbeide med andre prosjekter i regionen som allerede er etablert. Rovviltprosjektet i Nord-Troms vil det samarbeides med i forbindelse med å ta i bruk areal som ligger brakk, slik at sauene kan sankes tidligere ned fra utmarksbeite. Nordreisa og Skjervøy har jobbet med å få etablert et andelslag, hvor småskalalandbruk og turismebedrifter skal inngå samarbeid for å få omsatt lokalprodusert mat i regionen, noe turistene etterspør. I dette prosjektet har det blant annet kommet fram at det vil være behov for lokal slakting, nedskjæring og frysing, noe som også vil være et behov ved etablering av økologisk nisjemat.

Organisering

Arbeidet med økoløftet i kommunene organiseres som et prosjekt med styringsgruppe, prosjektleder, arbeidsgruppe og ulike referanseparter. For å drive prosjektet, engasjeres en prosjektleder i 1 ½ år (100% stilling). Prosjektlederen bør minimum ha jordbruksfaglig bakgrunn, fortrinnsvis økologisk, og ha gode samarbeidsegenskaper.

Styringsgruppen settes sammen av representanter fra næringen, forvaltningen, politikere evt. andre fra begge kommuner. Arbeidsgrupper settes sammen etter fagbehov. Referanseparter er politisk/formannskap, fylkesmannen og aktuelle faglag evt. andre.

Fremdrift

Prosjektet forankres politisk i kommunene og vedtas i kommunestyret. I kommunestyret godkjennes finansieringsplanen og prosessplanen. Når prosjektet er godkjent i kommunestyret arbeides det videre med å utforme detaljer og framdriftsplan i prosessplanen. Når prosjektlederen er ansatt bør prosessplanen tilpasses i samråd med prosjektlederen. Det er viktig at prosjektlederen har klart for seg sine arbeidsoppgaver, ansvar og helst med ”eierfølelse” til prosjektet. Prosjektleder må bli kjent med prosjektet og deretter vil det være naturlig å starte med kartlegging ved å holde begeistringsmøter for berørte parter i prosjektet. Det vil bli holdt begeistringsmøter i begge kommunene. Styringsgruppa må sette opp en videre detaljert plan over kurs, møter, studieturer og tiltak for utvikling av fagmiljøet. Etter hvert som kartleggingen får omfang, får prosjektlederen en bedre oversikt over situasjonen i kommunene.

Tabell 3 viser delmålene i første del av prosjektperioden. Videre delmål er vanskelig å sette opp på nåværende tidspunkt, fordi målene og milepælene må utformes ut fra hvilke innspill og behov som kommer fram på begeistringsmøtene.

I prosjektperioden skal det også samarbeides med andre prosjekter som det er naturlig å knytte økoløftet opp mot. Det vil være rovviltprosjektet i Nord- Troms, småsamfunnssatsing og kulturbasert næringsutvikling i Kåfjord, etablering av andelsalg for samarbeid innen småskalalandbruk og turisme i Nordreisa og Skjervøy. Det er vanskelig å sette opp noen konkrete delmål og milepæler et slikt samarbeid vil kunne gi før det har blitt sett nærmere på det. Alle disse prosjektene har imidlertid nær tilknytting til Nordreisa og Kåfjord, samtidig som nabokommunene i Nord-Troms er involvert i varierende grad.

Tabell 3: Delmål i første del av prosjektperioden

Hva?	Hvorfor / Hvordan?	Hvem?	Når?
Forankre prosjektet politisk	Prosjektet vedtas i kommunestyrevedtak	Jordbrukssjefene i kommunene	Jan/feb-08
Utforme en prosessplan	Utarbeider i detalj hvordan prosjektet skal gjennomføres	Jordbrukssjefene i kommunene	vår-08
Utlyse prosjektleder	Ansette prosjektlederstilling	Kommunene	mai/aug – 08
Formell prosjektstart	Prosjektleder tiltreer stillingen	Kommunene	aug -08
Tilpassning av prosessplan	Prosjektleder får komme med innspill til prosessplanen	Prosjektleder m/ jordbrukssjefene	aug-08
Kartleggingsperiode	Prosjektleder blir kjent med prosjektet	Prosjektleder	sept- 08
Begeistringsmøte med produsenter/slakteri mfl.	Prosjektleder presenterer seg og forteller om prosjektet	Prosjektleder	høst- 08
Begeistringsmøte med matbutikker, skoler og barnehager	Prosjektleder presenterer seg og forteller om prosjektet	Prosjektleder	høst- 08
Begeistringsmøte hoteller, restauranter og annen matservering	Prosjektleder presenterer seg og forteller om prosjektet	Prosjektleder	høst- 08
Bearbeide resultatene fra møtene. Lager Arbeidsperm	Prosjektleder bearbeider resultatene fra møtene og organiserer møter m/ skoler/barnehager/produsenter	Prosjektleder	høst/vinter- 08
Møter / besøk gjennomføres	Kartlegging av gården, samarbeid med Landbruk Nord og Tine	Prosjektleder	vinter- 08
Evaluering	Arbeidet så langt evalueres	Prosjektleder m/styringsgruppe	vår- 09

Finansiering

Budsjettet er stipulert til kr. 1 110 000,- , jfr. tabell 4.

Tabell 4: Forventet kostnader i prosjektperioden

Aktivitet/Formål	Kostnader	Kommentar
Lønn til prosjektleder	540 000,-	Ansatt i 1 ½ år
Leie av kontor	180 000,-	Inkludert materiell, telefon, renhold m. m
Kjøring	90 000,-	Kjøring i forbindelse med arbeid i felten
Leie av møtelokaler	80 000,-	Inklusiv servering
Kursing av prosjektleder	50 000,-	5 kurs à kr. 10 000,-
Konsulentvirksomhet	120 000,-	Innleid hjelp fra ansatte i kommunen
Konsulentvirksomhet	50 000,-	Innleid hjelp utenfor kommunen
Sum	1 110 000,-	

Tabell 5 viser hvordan prosjektet skal finansieres. Kåfjord og Nordreisa kommune har en egenandel på 50 %. Det søkes derfor om å få dekt kr. 555 000,- av utgiftene gjennom samarbeidsprosjektet ”Økoløft i kommuner”.

Tabell 5: Finansieringsplan for prosjektet

Finansieringskilder	Kostnader	Kommentarer
Prosjektmidler fra prosjektet ”Økoløft i kommuner”	555 000,-	Søker om å få dekt 50 % av kostnadene
Egenandel for Nordreisa/Kåfjord i form av tjenester	300 000,-	Kontorleie og konsulentvirksomhet mv.
Egenandel for Nordreisa/Kåfjord i form av kroner	255 000,-	Fordeles på Nordreisa og Kåfjord
Sum	1 110 000,-	

Noen kritiske suksessfaktorer

- Prosjektorganisering

Sørge for å sikre best mulige ressurser, med erfaring og motivasjon til å bidra.

- Forankring

Felles forståelse av mål, med ambisjoner, målbare realistiske tidsbestemte delmål mv.

- Dokumentasjon

Faktisk fremdrift og nådde milepæler

- Samarbeid

Et nært samarbeid med ansvarlige, med tett, rask og god oppfølging.